

MÅNEDSBLADET

Glemmer du

Industrihistorie
3. del

Industri & bolig

Nr. 3 - Marts 2006

Tårnby Kommunebiblioteker - Lokalhistorisk Samling

Forsideillustration:

I denne udgave af "Glemmer du" er der hentet inspiration fra:

- Amager Bybilleder. På kanten af byen, 1995
- Boligpolitik, Tårnby Kommune, 1988
- Fra Borgby til Tårnby, Teknisk skoles jubilæumsudstilling, 18-25. Oktober 1953
- Jensen, Hannelene Toft m.fl.: Udsigt til Amager, 1993
- Socialdemokratiet Kastrup-Tårnby 100 år 29.1 1990

ISSN 1397-5412

Glemmer du er udgivet af: Tårnby Kommunebiblioteker, Lokalhistorisk Samling
Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen
Layout: Vicky Bonde

Industri og bolig

Industrihistorie - 3. del

Industri ved Amager Landevej og Englandsvej

I mellemkrigstiden og tiden efter besættelsen skød nye industrier op langs Amager Landevej og ved Englandsvej. Her nævnes dem, som vi har fundet lidt litteratur om.

Sodavand og hvidtøl

I 1932 flyttede en mindre mineralvandsfabrik fra Prags Boulevard til Amager Landevej 174.

Fabrikken var grundlagt af Niels Estrup Nielsen. Han var oprindelig kusk hos mejeriet **Enigheden** og senere ved Sundby Mælkeforsyning. Han overtog mineralvandsfabrikken i Prags Boulevard i 1932 og fik hurtigt oparbejdet en så stor omsætning, at lokalerne blev for små.

I efteråret 1932 flyttede han så fabrikken ud på Amager Landevej. Her voksede fabrikationen, så han i 1934 havde 33 ansatte og 11 "automobiler". Flaskerne til mineralvandet blev købt lokalt på Kastrup Glasværk.

Mineralvandsfabrikken eksisterede i hvert fald til 1949.

En anden sodavandsfabrik blev etableret på den modsatte side af Amager Landevej i nr. 171 i 1965, hvor Ceres fabrikkerne i Århus købte en fabriksbygning. Hermed fik Ceres brohoved i København med sodavandsfabrik og salgskon-tor under navnet **Ceres Bryggeriernes Mineralvandsfabrik A/S, Kastrup**. Afdelingen blev efter en organisatorisk omlægning afviklet i 1989.

Kastrup Bryggeri er tidligere blevet omtalt i Glemmer du 1997 nr. 5.

Et andet bryggeri lå i nogle få år fra 1897-1899 på hjørnet af Amager Landevej og Tømmerupvej. På nogle postkort fra dette sted dateret til ca. 1900 står der da også "Bryggervej", som således kan relateres til dette bryggeri.

Her blev brygget hvidtøl, i 1898 hele 668 tønder. Men bryggeren Hans Henrik Hansen gik fallit og ejendommen kom på tvangsauktion. I skødet blev der indført, at der på grunden ikke måtte drives

Etiket fra Amager Mineralvandsfabrik.

Hentet fra:

<http://bryg.2th.dk/mineralvand/bil/amager/frame1.htm>

bryggeri, malteri eller anden der med beslægtet eller konkurrence virksomhed.

Andre fabrikker

I 1952 blev endnu en kemisk fabrik opført på Amager Strandvej 288. Det var **A/S Kemo-Skandia**, der skulle producere kemikalier til først og fremmest farve- lak- og plastikbranchen. Initiativtagerne var netop fra denne branche.

A/S Erling Gads Metalstøberi på Knarreborgvej 7 blev flyttede til Tårnby i nye fabrikslokaler i 1947. Her blev der fabrikeret støbegods til bl.a. danske virksomheder, cementfabrikker i hele verden, radioanlæg på Grønland, og materialer til kontormaskiner, hus-

holdningsmaskiner, telefoner m.m. En specialopgave var at fabrikere tatovérstempler til alle Danmarks svineproducenter. Samtidig fabrikerede man dørgreb og brevskilte.

Trivia på Englandsvej 310 var en maskinfabrik der i 1950'erne fremstillede specialmaskiner ”indenfor et hvilket som helst felt”.

Tandbørstefabrikken **Addis** blev opført på Amager Landevej 87 i 1948 og blev her til 1956.

En anden fabrik med tandbørstefabrikation kom efterfølgende til at ligge på Løjtegårdsvej.

Plastik fik sit indtog efter 2. verdenskrig, og en sådan artikel blev fremstillet på Løjtegårdsvej 50 fra slutningen af 1950'erne, hvor **Sanitan I/S** flyttede ind i en fabriksbygning her. Virksomheden fremstillede i begyndelsen tandbørster, men specialiserede sig i fremstilling af tekniske artikler, kapsler til mælke- og flødeflasker samt øl- og sodavandsflasker, teaterkikkerter, cykellygter og cykelhåndtag.

En anden fabrik på Løjtegårdsvej 147-149 var **Hans Merser**, der i fra ca. 1950'erne fremstillede centrifugalpumper til vandforsyningsanlæg, cirkulationspumper til centralvarmeanlæg, og spildevands-pumper.

A. Hede og Co., Amager Landevej 87. Foto ca 1947.

Medicinalfabrikken **A. Heede** blev opført i midten af 1940'erne på Amager Landevej 77-85 (*den tomme grund ved politistationen/hovedbiblioteket*) og tilsyneladende videreført af Frederiksbergs Kemiske Fabrik i 1955. Der var dels en møllebygning, hvor råstofferne til medicinen blev malet og blandet, desuden laboratoriebygninger til analyser samt andre bygninger til opbevaring af tabletter, værksted og kontorer. Fabrikken ophørte i 1970'erne. I dag ligger grunden brak, efter at den er blevet oprenset i 1980'erne.

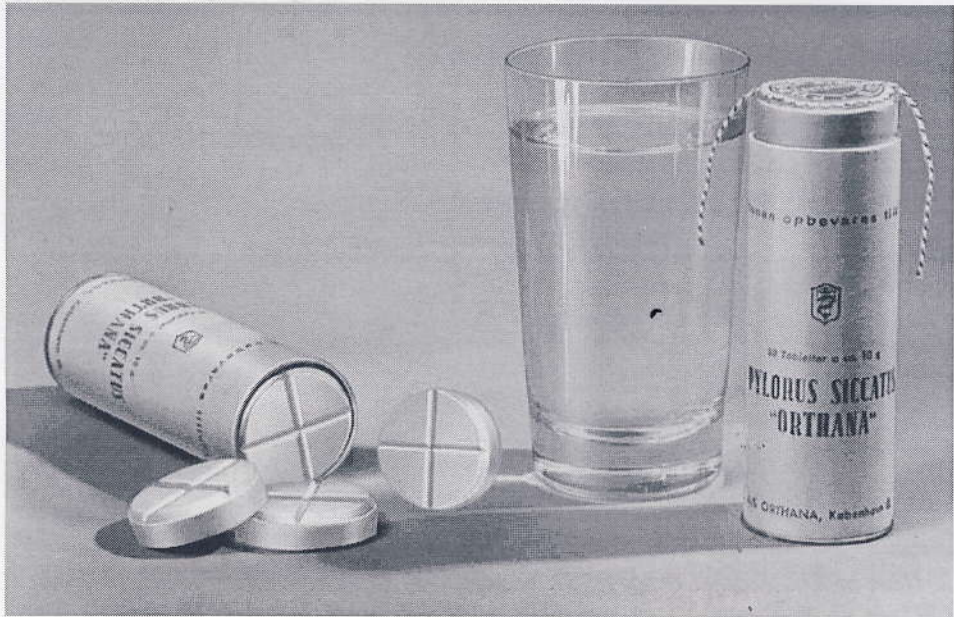
En anden medicinalfabrik **Orthana** blev opført på Engels-

vej 350-356 i 1952 og den er stadig i funktion.

Her er gennem årene blev fremstillet hormonpræparater og andre medicinske specialiteter.

Ved siden af ligger en børnehave, en sådan placering ville nok ikke være blevet godkendt i dag. Miljøproblemerne er taget op med jævne mellemrum. I juni 1996 blev der f.eks. slået alarm til politi og brandvæsen, da der lød et knald inde fra fabrikken, og sort røg steg op fra skorstenen. Det viste sig dog at være falsk alarm, og blot tale om røg fra en dampkedel.

Miljøforeningen i Tårnby og fabrikken indledte et samarbejde og

Tabletter fra Orthana. Reklamefotoграфи for Pylorus Siccatus, ca. 1955.

kom med en fælles meddelelse. Beboerne i Tårnby skulle registrere og tilbagemelde de lugtudslip, der kom fra fabrikken. Samarbejdet skulle endvidere supplere og munde ud i en endelig miljøgodkendelse senest 4 år senere år 2000.

Miljøproblemer og fabrikslukninger

Mange af de nævnte fabrikker har efterladt sig forurenede grunde, kemikalier blev ledt ud uden at man tog højde for forurening, da man regnede med, at de giftige ke-

mikalier med tiden ville blive opløst. Dette skete så sent som i 1960'erne.

Ungdomsoprøret i slutningen af 1960'erne tog miljøproblemerne op, og bl.a. miljøorganisationen NOAH blev oprettet. I 1973 blev det første miljøministerium oprettet, og året efter kom den første miljølov, der lagde ansvaret ud til kommunerne og amterne.

Man ville i første omgang forsøge at nedsætte luftforureningen fra industrierne ved at sætte filtre på skorstenene og rense den mest synlige spildevandsforurening med mekaniske rensningsanlæg.

Oliekrisen i 1970'erne og miljølovens krav til industrier i beboelseskvarterer medførte lukning eller flytning af de mange forurende virksomheder i kommunen.

Nutidens virksomheder

I 1980 var der kun 40 fremstillingsvirksomheder med over 5 ansatte. I stedet kom der erhvervsvirksomheder indenfor service og erhverv. Lufthavnens placering i kommunen havde øget behovet for disse virksomheder, f.eks. speditionsfirmaer og virksomheder der leverer forskellige varer til flyselskaberne.

Tårnby Kommune udlagde i 1980'erne et større areal til disse virksomheder i Kirstinehøj ved Tømmerupvej/Englandsvej på gammel landbrugsjord.

I dag er der ikke mange fabrikker tilbage i kommunen, f.eks. medicinalfabrikken **Orthana** på Englandsvej og **Jens Villadsens fabrikker**. I stedet er kommunen præget af virksomheder indenfor transportbranchen blandt andet speditionsfirmaer på Kirstinehøj.

Langs Englandsvej ligger en lang række bilforhandlere der har kendemærket "Biløen Amager".

Et industrikvarter med trykkerier findes ved Fuglebækvej og

Hornevej. Desuden er der mindre håndværksprægede virksomheder langs Amager Landevej - og sidst men ikke mindst lufthavnen, som ikke vil blive omtalt her.

Boliger

Den egentlige bydannelse i kommunen skyldes dels den industrielle udvikling i Kastrup og storbyens udbredelse langs de store færdselsårer som Amagerbrogades forlængelse ad Amager Landevej samt Englandsvej.

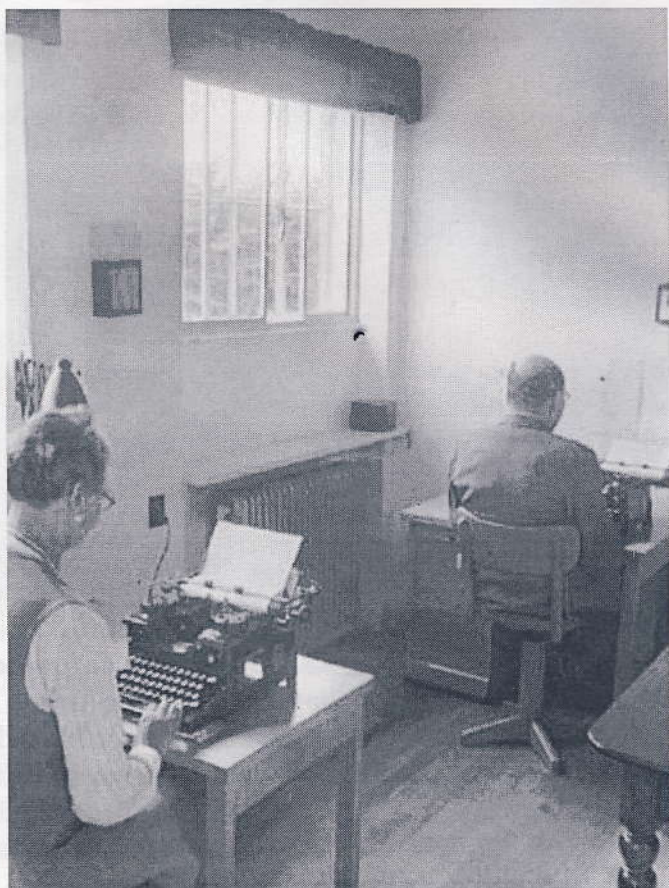
I slutningen af 1800-tallet blev de første etageejendomme, udover glasmagerrækkerne, opført i Kastrup, dels i Kastruplundgade og dels på Nordmarksvej med ejendommen "Tilfredshed". Den første samlede villabebyggelse kom også her i form af Tårnby Villaby i 1901.

Tilflytningen fra København var stor, befolkningstallet i kommunen steg fra 1921 til 1945 fra ca. 6.000 indbyggere til ca. 14.500 indbyggere, så behovet for boliger var stort.

Havebyer

I mellemkrigsårene blev der i Storkøbenhavn udstykket adskillige grunde til parcelhuse, da mange

*Kontor hos Orthana
Ca. 1950'erne*

familier ønskede egen bolig, eller, hvis der ikke var råd, så i første omgang en grund med et lille kolonihavehus.

Der var ingen egentlig planlægning i de enkelte kommuner, og mange byggede efter, hvad de nu havde økonomi til.

I Tårnby kom de første udstykninger mellem 1918 og 1923, da gårdejer Ed. Hansen, Borgbygård, udstykkede ca. 32 tønder land. En

af de første grundejerforeninger, "Tårnbyhøj" udgjorde 8 tdr. Land, der blev delt i 90 grunde, der blev solgt til 1,50 til 2 kr pr. alen i ratebetaling.

I 1925 var der kun blevet bygget 16 huse til helårsbeboelse, kun halvdelen af grundene var bebygget og fortrinsvis med sommerhuse og lysthuse. Flere af køberne havde solgt deres grunde igen, da de ikke havde økonomi til det.

"Tilfredshed" på Nordmarksvej 71 i Kastrup, I slutningen af 1800'tallet blev nogle af lokalerne i huset desuden brugt til børnesanatorie, deraf navnet.

Grundejerne var først og fremmest håndværkere og arbejdere. Grundejerforeningens første veje, der blev anlagt var Borgbygårdsvej, Tårnbyhøj Alle og Ved Gærdet. Medlemmerne af grundejerforeningen klagede over kommunens manglende hjælp til kloakering, veje og gasforsyning.

Det endte med uenighed i foreningen der førte til deling af den stiftede grundejerforening, en for området øst for Englandsvej, og en for den vestlige del. Den sidstnævnte havde det værst, hvad angik de ovennævnte problemer.

Problemerne var de samme på de mange andre udstykninger der fo-

regik i Tårnbyområdet, de fleste havde kun råd til sommerhuse eller lysthuse og vejanlæg, kloakering og gasforsyning lod vente på sig.

Fra Løjtegård blev der også udstykket grunde i denne periode. 140-150 tønder land blev fordelt på to grundejerforeninger, også benævnt "Vordende havebyer under landlige Omgivelser". Det var ensartede rektangulære parceller, der blev bebygget med meget forskellige huse. Den største af grundejerforeningerne var "Grønnehaven", der var opdelt i 90 grunde. I 1925 var der opført ca. 20 helårshuse og ca. 30 sommerhuse.

Der var på dette tidspunkt anlagt midlertidige slagge- og skærveveje med afløbsgrøfter. Hver grundejer måtte sørge for eget afløb med en samlebrønd eller lignende.

Løjtegårdens Villaby strakte sig vest, nord og øst for den nye travbane. Her var opført ca. 60 huse til helårsbeboelse.

Det var blot nogle af de nye grundejerforeninger der opstod lige efter 1. verdenskrig i Tårnby Kommune. Men ens for dem alle var, at det dels var sommer- eller kolonihavehuse og dels helårshuse. Forholdene var primitive, men gennem de næste årtier kom der forsyning af el og gas, kloakering og ordentlige veje, i takt med at kolonihavehusene blev bygget om til helårsbeboelse.

Lejeboliger

Fra 1945 til 1950 steg befolkningstallet med ca. 6000.

Tårnby Kommunes Boligselskab opførte, med KAB som forretningsfører, nyt etagebyggeri "Thyges Gård" ved Kastrupvej. Bebyggelsen rummede 158 boliger alle med bad, altan og centralvarme.

Andre boligselskaber blev stiftet på dette tidspunkt. Det sociale Boligselskab af 1944 i Tårnby Kom-

mune i daglig tale benævnt "Tårnby 44". Boligselskabet var stiftet af Arbejdernes Fællesorganisation, der ville "skabe og drive gode og sunde arbejderboliger".

Men tiden var ikke gunstig for boligbyggeriet, da der ikke kunne skaffes gode materialer. Den første afdeling "Bredagergård" måtte lide under at man var nødt til at ty til ofte dårlige materialer til de 70 lejligheder i komplekset. Bredagergård stod klar til indflytning i marts 1946.

En af de første almennyttige boliger, Saltværkshusene på Kastrupvej, blev påbegyndt under krigen i 1944, men stod først færdig til indflytning i 1948. Her er i dag 169 lejligheder.

Bag dette byggeri stod en privatmand, men det blev senere overtaget af Det Danske Luftfartselskabs Boligselskab, der blev stiftet i 1947.

Tre store arbejdspladser fik efter besættelsen besked af staten om, at de selv måtte skaffe boliger til deres medarbejdere.

DDL's boligselskab står desuden for "Flyverbo" som blev bygget i 1950. I 1940'erne og 1950'erne blev der bygget en lang række etageejendomme både i Tårnby og i Kastrup. Typisk for disse var at de var to- til tre etager høje, opført i

Lufthavnsparken i Kastrup, et boligbyggeri med ca. 500 lejligheder bygget i 1950-51.

mursten højt tegltag og med små altaner.

Tårnbyparken blev opført i bebyggelsen af 1950'erne og var en af de første bebyggelser, der adskilte gående og kørende trafik.

Afslutning

Mange af de gamle nu forladte industrigrunde ligger attraktivt ved Amager Strandvej, men der endnu ikke blevet bygget på disse. I forbindelse med borgermøder i kommunen i 2003/2004 blev der udtalt flg. om Superfossgrunden:

"Der bliver ikke af kommunen foretaget nogen oprydning af Sy-

refabriksgrunden, da der ikke er fare for grundvandet eller anden risiko ved den nuværende anvendelse. Ved ændret anvendelse påhviler udgifterne til oprydning/frigivelse grundejer/bygherre.

Der vil blive taget stilling til forureningen i forbindelse med bebyggelsen af området. Formentligt en tidsramme på 5-10 år".

Glasværksgrunden ligger ligeledes stadig øde hen. Andre steder som på Knarrebrovej, hvor Erling Gads Metalstøberi lå tidligere, er man derimod i gang med at opføre nye etageboliger.

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

Lokalhistorisk Samling

Kamillevej 10

2770 Kastrup

Tlf. 32 46 05 45

www.bibliotek.taarnby.dk

Klik på Lokalhistorisk Samling

Vi har publikumsmaskine med adgang til internettet og mange slægtsforskerlinks.

Åbningstider:

Mandag 15.00 - 19.00

Tirsdag 12.00 - 16.00

Fredag 12.00 - 15.00

Lokalhistorisk Samling har desuden udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen

"Midt på Amager"

&

"Kastrup Glas"

Åbent Tirsdag til søndag

14.00-17.00

Onsdag tillige

14.00-20.00

Plyssen

Amager Strandvej 350:

**Permanente og
skiftende udstillinger**

Åbent Lørdag og søndag

13.00-16.00